

ΑΛ

ΛΑ

→ ΖΩ

Παραμυθο-σπορίες

Σελίδα

Μια σπορά
κι έναν καιρό...

από τη βιβλιοθήκη ↔
στη φύση

- Εισαγωγή
- Αφόρμηση
- Βότσαλα
- Παιχνίδια με βότσαλα
- Ιστορίες της αρχαιότητας

Σελίδα

Μια σπορά κι έναν καιρό... από τη βιβλιοθήκη ↔ στη φύση

Στόχοι Βιώσιμης
Ανάπτυξη

- ③ Καλή υγεία και ευημερία
- ④ Ποιοτική εκπαίδευση
- ①③ Δράση για το κλίμα

Σκοπός:

Να δημιουργήσουν τα παιδιά ιστορίες από εικόνες που τα ίδια θα ζωγραφίσουν πάνω σε βότσαλα και να τις αφηγηθούν μέσα από ένα πρωτότυπο παιχνίδι τοποθετώντας τα βότσαλα σε σπειροειδή μορφή.

Ⓣ **Παιδαγωγικοί στόχοι: Τα παιδιά**
θα έρθουν σε επαφή με λογοτεχνικές και ποιητικές αναφορές σχετικά με τα βότσαλα, τη θάλασσα, τα ταξίδια
θα μάθουν πληροφορίες για το πώς αξιοποίησαν οι αρχαίοι Έλληνες τα βότσαλα και την σπείρα για να γράψουν τις δικές τους ιστορίες

Ⓣ Προσδοκώμενες δεξιότητες:

Να αναπτυχθεί η φαντασία των παιδιών και η ανάπτυξη προφορικού λόγου

Να εμπλακούν ενεργά στη δημιουργία καλλιτεχνικού έργου και να γνωρίσουν διάφορα εκφραστικά υλικά

θα γνωρίσουν παιχνίδια της αρχαιότητας που παίζονταν με βότσαλα

Προτεινόμενη βιβλιογραφία και βίντεο:

— Αγγελίδου, Μ. (2013). Ιστορίες που τις είπε η πέτρα. Μεταίχμιο.

— Αγγελίδου, Μ. & Παπαθεοδούλου, Α. (2014). Καράβια που ταξίδεψαν τη φαντασία. Ίκαρος.

— Γουέλτμαν, Α. (2015). Αυτό δεν είναι βιβλίο μαθηματικών. Είναι και παιχνίδι!. Πατάκης.

— Καπούτση, Σ. (2008). Ένα μαύρο βότσαλο που το έλεγαν Μαυρίκιο. Διάπλαση.

— Μιχαήλ, Γ. (2013). Ο ιππότης των χρωμάτων. Διάπλαση.

— Παπαθεοδούλου, Α. (2012). Ο ραφτάκος των λέξεων. Μεταίχμιο.

— Πετκανοπούλου, Μ. (2010). Ο μικρός ζωγράφος των βράχων. Καλειδοσκόπιο.

— Τριβιζάς, Ε. (2015). Το κόκκινο βότσαλο. Πατάκης.

— Τριβιζάς, Ε. (1996). Ο Λούκουλος τρώει βότσαλα. Κέδρος.

— Brami, E., Blain, C. (2017). Τα δυο δέντρα. (Μ. Αγγελίδου, μεταφρ.) Angelus Novus.

— Gioconda, B. (2015). Το εργαστήριο της πεταλούδας. (Θ. Μπαχτσεβάνης, μεταφρ.) Νεφέλη.

— Meddour, W. (2019). Η Λούμπνα και το βότσαλο. (Μ. Δημητρά, μεταφρ.) Καλειδοσκόπιο.

— Muth, J. (2003). Πετρόσουπα. (Μ. Κοντολέων, μεταφρ.) Άγκυρα.

— Sciascia, B. (2009). Ζωγραφίζοντας βότσαλα. Φλούδας.

▲ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΜΕ ΑΦΗΓΗΣΗ " Ο μικρός ζωγράφος των βράχων, Διαθέσιμο [εδώ](#)

▲ Ιδέες για ζωγραφική σε βότσαλα, Διαθέσιμο [εδώ](#)

Σελίδα

Εισαγωγή

Πόσους θησαυρούς μπορεί να βρει κανείς άραγε ψαχουλεύοντας την ακρογιαλιά; Αμέτρητους... Βότσαλα, κοχύλια, πέτρες, χαλίκια, σπόροι της θάλασσας και της αμμουδιάς. Παραλίες, ακροθαλασσιές, δαντελωτές ακτές φιλοξενούν τα πιο όμορφα, μοναδικά, σπάνια, ασυνήθιστα αλλά και απλά βότσαλα που μπορεί να ανακαλύψει κανείς. Ας σκεφτούμε... Πόσες φορές επιστρέψαμε από τις διακοπές μας κουβαλώντας κάποιους τέτοιους μικρούς θησαυρούς; Ήρθε η ώρα να τους αξιοποιήσουμε και να μην μείνουν άλλο ανεκμετάλλετοι, αλλά να αποκτήσουν "ζωή" μέσα από αυτό το εργαστήριο. Να γίνουν παραμυθοσπορία, σπείρα, αφήγηση, εικόνες, παιχνίδι. Μεσ στην καρδιά του καλοκαιριού, ας σπείρουμε μια ιστορία...

Αφόρμηση

Στη λευκή ακτή του όμορφου νησιού χιλιάδες βότσαλα, ως εκεί που έφτανε το μάτι, λαμπύριζαν κατάσπρα στην κάψα του μεσημεριού. [...]

Τα πιο τυχερά έπεφταν στα χέρια κάποιου καλλιτέχνη, που ζωγράφιζε πάνω τους με έντονα χρώματα και τ' άφηνε να στολίζουν τη γωνιά ενός τραπεζιού ή τα ράφια μιας βιτρίνας. Μερικές φορές ο ζωγράφος έφερνε τα χρώματά του και ζωγράφιζε εκεί, στη λευκή παραλία, ως αργά το σούρουπο. Αν άκουγες τότε πολύ προσεχτικά, μπορούσες να διακρίνεις δεκάδες φωνούλες να βγάζουν ψιλά ψιλά επιφωνήματα θαυμασμού κάθε φορά που το πινέλο άγγιζε τη ράχη κάποιου βότσαλου.

Καπούτση, Σ.
Ένα μαύρο βότσαλο
που το έλεγαν Μαυρίκιο.

"Έτσι γίνεται με τις ιστορίες, δεν πας εσύ να τις βρεις. Τις πιο πολλές φορές αυτές έρχονται και σε βρίσκουν... Σε παίρνουν μαζί τους κι εσύ δεν έχεις πια άλλη επιλογή παρά να τις ακολουθήσεις ..."

Μ. Αγγελίδου, Α.
Παπαθεοδούλου,
Καράβια που ταξίδεψαν
τη φαντασία

Σκέψου, φαντάσου, ονειρέψου, ζωγράφισε...
Δημιούργησε τις δικές σου ιστορίες...Και μην
ξεχάσεις να τις σπείρεις,
να φυτρώσουν να γίνουν τόσες κι άλλες τόσες.
Να πάνε από στόμα σε στόμα. Να αφηγηθούν,
να ταξιδέψουν, να ριζώσουν.

Μπορείτε να δανειστείτε τα προτεινόμενα βιβλία της βιβλιογραφίας και της αφόρμησης από την τοπική σας βιβλιοθήκη και να τα διαβάσετε πριν την υλοποίηση της δραστηριότητας. Αυτά θα σας βοηθήσουν να μάθετε περισσότερα για τα βότσαλα και τις ιστορίες τους και να κατανοήσετε καλύτερα τον σκοπό του εργαστηρίου.

Σελίδα

Βότσαλα

Είτανε μια κοπέλα από τη Σάμο ` που έχωσε το δεξί της στην άμμο και με τ' άλλο το χέρι κρατούσε ένα αστέρι ετούτη η κοπέλα απ τη Σάμο.

Γ. Σεφέρης,
Λιμερίκια με ζωγραφιές
(1941, 1946)

Στην παραλία δεν πρέπει ποτέ να είμαστε “ψηλομούτιδες” αλλά να κοιτάμε και χαμηλά. Να ψάχνουμε με το βλέμμα μας όλο τον πλούτο που βρίσκεται στα πόδια μας. Τα λεία, στρογγυλά, διάφανα, γκρίζα, άψυχα βότσαλα μπορούν να ζωντανέψουν στα χέρια μας. Μπορούμε να γίνουμε για λίγο μάγοι και να δώσουμε ζωή σε ήρωες και μύθους, να πλάσουμε τα δικά μας παραμύθια, τις δικές μας ιστορίες. Η ελληνική φύση μας προσφέρει απλόχερα ένα υλικό υπέροχο και κατάλληλο να ενεργοποιήσει τη φαντασία, τη σκέψη και τις αισθήσεις μας.

Η παραλία είναι ένας οικότοπος όπου η ξηρά και η θάλασσα παλεύουν να επικρατήσουν. Αν εξερευνήσετε μια παραλία γρήγορα θα ανακαλύψετε πολλά και θαυμαστά. Άμμος, βότσαλα και κροκάλες, είτε καλύπτονται από το νερό είτε όχι, υπάρχουν παντού γύρω και το μόνο που έχουμε να κάνουμε είναι να είμαστε καλά οργανωμένοι όταν τις επισκεπτόμαστε. Μια μικρή τσάπα, ένα φτυαράκι, ένας κουβάς ή μια σακούλα ίσως να μας φανούν απαραίτητα σε αυτό το εργαστήριο.

ΠΡΟΣΟΧΗ όμως, υπάρχουν και παραλίες στις οποίες απαγορεύεται να πάρουμε έστω κι ένα βότσαλο για σουβενίρ! Στην παραλία Μαύρα Βόλια στη Χίο και στην παραλία Λαλάρια της Σκιάθου απαγορεύεται ρητά!

Σελίδα

Παιχνίδια με βότσαλα

Πεντόβολα

Τα πεντόβολα είναι ένα ομαδικό παιχνίδι που έχει τις ρίζες του στην αρχαιότητα. Παίζεται από αγόρια και κορίτσια και χρειάζεται δεξιότητες και ταχύτητα. Το κάθε παιδί έχει πέντε χαλίκια στρογγυλά και λεία, στο μέγεθος ενός φουντουκιού. Τα δύο παιδιά που θα πάρουν μέρος στο παιχνίδι, κάθονται αντικριστά και έχουν κάτω, μπροστά τους, τα τέσσερα χαλίκια, ενώ το πέμπτο το κρατάνε στη χούφτα τους. Ο πρώτος παίκτης πετάει ψηλά το χαλίκι που έχει στη χούφτα του και με μια γρήγορη κίνηση, ενώ το χαλίκι του είναι ακόμη στον αέρα, προσπαθεί να πάρει από κάτω ένα χαλίκι από τα τέσσερα. Αν προλάβει να το πάρει και να χουφτώσει μαζί και το άλλο που κατεβαίνει από ψηλά, συνεχίζει ώσπου να πάρει ένα - ένα και τα τέσσερα. Αν δεν τα καταφέρει αρχίζει ο επόμενος. Κάθε φορά ο παίκτης αφήνει στην άκρη το πεντόβολο που έπιασε, για να πιάσει άλλο.

Ο παίκτης που καταφέρνει να τα πιάσει ένα - ένα περνάει στη δεύτερη φάση, την πιο δύσκολη. Τα αφήνει όλα και προσπαθεί να τα πιάσει δυο - δυο. Ύστερα τρία με μιας και στο τελευταίο στάδιο πιάνει τέσσερα. Μετά από αυτές τις δοκιμασίες, το παιδί ακουμπάει κάτω το μεγάλο δάκτυλο και το δείκτη του ενός χεριού του, έτσι που να σχηματίζει καμάρα και ξαναπετάει το ένα χαλίκι ψηλά προσπαθώντας να σπρώξει από ένα χαλίκι κάθε φορά μέσα στο φουρνάκι, δηλαδή κάτω από την καμάρα. Το παιδί που έχει περάσει με επιτυχία όλες τις φάσεις του παιχνιδιού, περνάει στην πιο δύσκολη φάση. Πρέπει να πετάξει όλα τα χαλίκια ψηλά (όχι πολύ ψηλά για να μη σκορπίσουν) και προσπαθεί να τα ξαναπιάσει όλα με τα δυο του χέρια, που τα ενώνει με τις παλάμες προς τα κάτω. Οι ράχες των παλαμών, ενωμένες στους δείκτες (με τα μεγάλα δάχτυλα από κάτω) σχηματίζουν ένα είδος σκάφης. Όποιο παιδί μπορέσει να τα πιάσει όλα με αυτόν τον τρόπο είναι και ο νικητής.

Η Τριάς - Η πρώτη τρίλιζα της ιστορίας

Η τριάς είναι από τα αρχαιότερα παιχνίδια στρατηγικής. Ήταν ένα απλό παιχνίδι που διαδόθηκε σε όλο τον αρχαίο κόσμο και εξακολούθει να παίζεται μέχρι σήμερα. Πλέον είναι γνωστό ως «τρίλιζα». Παίζονταν από δύο παίκτες πάνω σε μια διαγραμμισμένη επιφάνεια που είχε το σχήμα κύκλου με οκτώ ισαπέχουσες ακτίνες ή το σχήμα τετραγώνου με τις μεσοκαθέτους ως σημεία τομής που δημιουργούσαν εννέα θέσεις για τα πιόνια «πεσσούς».

Οι παίκτες κρατούσαν από τρία πιόνια διαφορετικού χρώματος ή είδους π.χ. μαύρα και άσπρα βότσαλα, και προσπαθούσαν τοποθετώντας τα εναλλάξ μετά την αρχική κλήρωση να σχηματίσουν μια ευθεία γραμμή ή να εμποδίσουν τον αντίπαλο σε αυτό. Στη συνέχεια μετακινούσαν τα πιόνια εναλλάξ ώσπου να πετύχει κάποιος ευθεία γραμμή.

Η Εννεάς

Πρόκειται για μια παραλλαγή της τριάδας (τρίλιζα) που εμφανίστηκε την ελληνιστική εποχή. Παίζονταν από δύο παίκτες πάνω σε μια διαγραμμισμένη επιφάνεια που αποτελούνταν από τρία τετράγωνα με ενωμένα τα μέσα των πλευρών τους. Έτσι, στα σημεία τομής των γραμμών δημιουργούνταν 24 θέσεις για τα πιόνια «πεσσούς». Οι παίκτες κρατούσαν από εννέα πιόνια διαφορετικού χρώματος ή είδους,

όπως και στην τρίλιζα, και προσπαθούσαν να σχηματίσουν μια τριάδα σε ευθεία γραμμή τοποθετώντας τα εναλλάξ ή να εμποδίσουν τον αντίπαλο σε αυτό. Όταν σχημάτιζαν τριάδα αφαιρούσαν ένα πιόνι από τον αντίπαλο και όταν κάποιος έμενε με δύο μόνο πιόνια έχανε το παιχνίδι.

Σελίδα

Ιστορίες της
αρχαιότητας

“Η σπείρα είναι ένα σχήμα που συναντάμε παντού στη φύση. Συμβολίζει τη ζωτική δύναμη και βρίσκεται παντού μέσα στο σύμπαν. Είναι ένα σύμβολο γέννησης, αναγέννησης και ανάπτυξης που ακολουθεί τον κύκλο της ζωής, συνδυάζει το σχήμα ενός κύκλου και την δυναμική εξέλιξη του και συμβολίζει τον χρόνο. Ως μέρος της δυναμικής, ατέρμονης γραμμής συμβολίζει την ανάπτυξη, την συνέχεια, τον ρυθμό της αναπνοής και της ίδιας της ζωής. Όπως και ο σπόρος που φυτρώνει, μεγαλώνει, ανθίζει, δίνει καρπούς, πεθαίνει και ξαναγεννιέται πάλι από την αρχή, από τον ίδιο σπόρο. Είναι, επίσης, σύμβολο του θηλυκού φύλου λόγω της μήτρας και της γέννησης ενός παιδιού, το οποίο από “σπόρος” μεγαλώνει και ακολουθεί την έξοδο στη ζωή μέσα από μια κίνηση σπειροειδή. Κίνηση κυκλική, με φυγόκεντρη δύναμη και απόλυτα φυσική, με ροή και συνέχεια. Ένα σχήμα-μοτίβο που οι αρχαίοι Έλληνες χρησιμοποιούσαν για να διακοσμήσουν τοιχογραφίες, ο Αρχιμήδης για να περιγράψει τον τετραγωνισμό του κύκλου χωρίς κανόνα και διαβήτη, ο Fibonacci για την ακολουθία του.

Ο σπόρος είναι η αρχή μιας ιστορίας και η σπείρα η εξέλιξη της.”

Κάπως έτσι ξεκίνησε το φετινό μας πρόγραμμα και κάπως έτσι συνεχίζεται! Ιστορίες που γράφτηκαν σε σπειροειδή μορφή από την αρχαιότητα και ιστορίες που συνεχίζονται μέχρι τώρα. Από έναν σπόρο, ένα βότσαλο, ένα κοχύλι, έναν δίσκο θα εμπνευστούμε και θα συνεχίσουμε τις δικές μας ιστορίες.

Βοτσαλο-
επιγραφή

Η αρχαιότερη επιγραφή της ελληνικής γλώσσας που έχει ανακαλυφθεί, χρονολογείται περί των 17ου-16ου αιώνα π.Χ και είναι γραμμένη σε... ένα βότσαλο! Το βότσαλο μεγέθους μόλις 5 εκατοστών βρέθηκε το 1994 σε μια ιδιωτική κατοικία στο χωριό Καυκανιά, στην Ολυμπία. Η κροκάλη από την μία όψη φέρει επιγραφή με τρεις λέξεις, ενώ από την άλλη όψη έναν διπλό πέλεκυ με δυο σύμβολα στην Γραμμική Γραφή Β'.

Σελίδα

Μια σπείρα σε
ένα δίσκο

Η πιο γνωστή ιστορία γραμμένη σε μορφή σπείρας είναι μια ιστορία που αποτελείται από ιερογλυφικά και μέχρι σήμερα δεν έχει αποκρυπτογραφηθεί πλήρως. Πρόκειται για τον πήλινο Δίσκο της Φαιστού ο οποίος χρονολογείται πιθανώς στην μέση ή ύστερη Μινωική Εποχή του Χαλκού και είναι διπλής όψευς. Ο δίσκος της Φαιστού αποτελεί την αρχαιότερη εφεύρεση της τυπογραφίας. Το κείμενο πάνω του είναι τυπωμένο από κινητά στοιχεία, σε σπειροειδή μορφή από το κέντρο προς την περιφέρεια. Πιστεύεται ότι φτιάχτηκε από δύο δίσκους πηλού που ενώθηκαν πριν στεγνώσουν σχηματίζοντας τελικά ένα ενιαίο δίσκο διπλής όψης. Χρησιμοποιήθηκαν 45 διαφορετικά σύμβολα σε ένα σύνολο 242 συμβόλων, που χωρίζονται από κάθετες γραμμές. Η γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε είναι η Γραμμική Α, η πρώτη γνωστή Ελληνική γραπτή γλώσσα.

Περί Λίθων

Ο Θεόφραστος, μαθητής του Πλάτωνα και στη συνέχεια του Αριστοτέλη, έγραψε το έργο «Περί Λίθων» στο τέλος του 4ου π.Χ. αιώνα, που είναι το πρώτο επιστημονικό κείμενο πάνω σε λίθους. Ο Roger Caillois (1913-1978), Γάλλος κοινωνιολόγος και φιλόσοφος, συνέλεγε για πολλές δεκαετίες πέτρες από διάφορα μέρη του κόσμου, κυρίως αχάτες, χαλαζίες, πυρίτες. Στο βιβλίο του «Η Γραφή των Λίθων» μιλάει για την «αυθόρμητη ομορφιά» και για «πίνακες ζωγραφικής της φύσης» που βρίσκονται μέσα στις πέτρες της συλλογής του.

Ποίηση,
ζωγραφική και
πέτρες

Ο Γ. Ρίτσος, ένας από τους σπουδαιότερους Έλληνες ποιητές, άφησε πίσω του αξιόλογα δείγματα ζωγραφικής τέχνης που αποκαλύπτουν τη μοναδικότητα, την ευαισθησία, το ρομαντισμό και τα πάθη του. Στις πέτρες και στα λεία βότσαλα φιλοτέχνησε κυρίως τα θέματά του. Αναζητούσε πέτρες με γλυπτικές επιφάνειες, που του «υπαγόρευαν» τις μορφές τις οποίες με το πένακι του αναδεικνυε. Εκτός από τις πέτρες, ζωγράφιζε και πάνω σε κοχύλια κόκαλα ζώων που ξέβραζε η θάλασσα και σε ρίζες από καλάμια.

Ο ίδιο έλεγε: «Τη ζωγραφική την αντιμετωπίζω σαν έναν άλλο τρόπο άσκησης της ποίησης. Βέβαια, το υλικό των δύο τεχνών είναι διαφορετικό, όμως η έκφρασή τους ξεκινάει από το ίδιο κέντρο...